

## Nastupuje civilizácia Tretej vlny? (Zamyslenie sa nad najnovšou knihou A. a H. Tofflerovcov)

Alvin a Heidi Tofflerovci patria k hviezdám svetovej futurologie, najmä knihy Alvina Tofflera Sok z budúcnosti, Tretia vlna a Posun moci sa stali svetovými bestsellermi. Práve nimi sa zaradil medzi veľkých svetových mysliteľov dvadsiateho storočia. Alvin a Heidi Tofflerovci publikáciou **Utváranie novej civilizácie** ponúkajú kľúč k celej ich tvorbe. V USA vyšla táto kniha už r. 1995 s predslovom popredného amerického republikánskeho politika Newta Gingricha, nazvaným Sprievodca občana dvadsiatym prvým storočím.

Knihá **Utváranie novej civilizácie** sa člení na 9 častí. Základnou myšlienkovou koncepciou knihy je nástup civilizácie Tretej vlny a jej zrážka s civilizáciou Druhej vlny, čoho sme svedkami a zároveň aj účastníkmi. Tomu zodpovedá aj terminológia, ktorú Alvin Toffler vytvoril vo svojich predošlých knihách.

Tofflerovci tvrdia, že nová civilizácia je už tu, ale zaslepení sa ju snažia všade potlačiť. Táto nová civilizácia prináša nový model rodiny, nový spôsob práce, ľudských vzťahov a života, novú ekonomiku, nové politické spory, a okrem toho ešte aj zmenu vedomia. Uvádzajú, že ľudstvo stojí pred obrovským skokom vpred a smeruje k najhlbšiemu sociálnemu zvratu a tvorivej premene v celej histórii. Podľa nich ľudstvo dosiaľ prešlo dvoma obrovskými vlnami zmien, každá v podstate vyhladila predošlú kultúru alebo civilizáciu a nahradila ju spôsobom života nepredstaviteľným pre tých, čo tu boli skôr.

Prvou vlnou zmien bola agrárna revolúcia, ktorá trvala pár tisícročia.

Druhá vlna priniesla industriálnu civilizáciu a trvala len tristo rokov. Tofflerovci tvrdia, že dnes je akcelerácia ešte väčšia a Tretia vlna sa pravdepodobne preženie a završí o pár desaťročí.

Tretia vlna podľa nich prináša úplne nový spôsob života, založený na diverzifikovaných obnoviteľných zdrojoch energie, na spôsoboch výroby likvidujúcich väčšinu starých prevádzok, na nových nukleárných rodinách, novej inštitúcii, ktorá by sa mohla nazvať elektronickým domčekom a zásadne zmenených školách a firmách budúcnosti.

Vznikajúca civilizácia nám vpisuje nový kód správania sa a prenáša nás za rámec štandardizácie, synchronizácie, centralizácie a koncentrácie energie, peňazí a moci. Táto nová civilizácia má, podľa autorov, vlastný špecifický pohľad na svet, vlastné spôsoby organizácie času a priestoru, svoju logiku a kauzalitu. A tiež svoje vlastné princípy politiky.

Tofflerovci používajú na skúmanie prebiehajúcich zmien analýzu sociálnych vln, ktorá sa na históriu pozerá ako na striedanie jednotlivých vln zmien a pozornosť nesústreďujú ani tak na kontinuitu dejín, ako na ich diskontinuitu, na inovácie a zvraty. V centre politického napätia dnešnej spoločnosti je konflikt medzi skupinami Druhej a Tretej vlny. Najzákladnejšou politickou otázkou nie je to, kto kontroluje zvyšky priemyselnej spoločnosti, ale kto formuje novú civilizáciu, rýchlo zaujímajúcu miesto predošlej. Na jednej strane sú obhájcovia priemyselnej minulosti, na

druhej pribúdajú milióny tých, čo si uvedomili, že najnaliehavejšie problémy sveta sa už nemôžu riešiť v rámci industriálneho poriadku. Tento konflikt, podľa Tofflerovcov, predstavuje superzápas zajtrajška.

Významnou časťou knihy je stať o zrážke civilizácií. V tejto súvislosti uvádzajú, že podľa vlnovej teórie nie je hlavným konfliktom, ktorému čelíme, konflikt medzi islamom a Západom, ako tvrdí Samuel Huntington, a nie je ani pravda, že Amerika je na úpadku, ako vyhlasuje Paul Kennedy, a rovnako ani nespejeme ku koncu dejín, ako tvrdí Francis Fukuyama. Najhlbšou ekonomickou a strategickou zmenou je nastupujúce rozdelenie sveta na tri celkom rozdielne a potenciálne na seba narážajúce civilizácie, civilizáciu Prvej, Druhej a Tretej vlny.

Tofflerovci tvrdia, že sa blížime k takej štruktúre moci, ktorá vytvorí svet rozdelený na tri kontrastné a súperiace civilizácie – prvú, stále symbolizovanú motykou, druhú montážnou linkou a tretiu počítačom. V tomto roztrojenom svete sektor Prvej vlny predstavuje poľnohospodárske a surovinové zdroje, sektor Druhej vlny poskytuje lacnú prácu, a rýchlo rastúci sektor Tretej vlny si vytvára dominanciu, založenú na nových spôsoboch tvorby a využívania znalostí. Krajiny Tretej vlny, podľa Tofflerovcov, predávajú svetu informácie a inovácie, manažment, kultúru i pop-kultúru, špičkové technológie, počítačové programy, vzdelanie, výchovu, lekársku starostlivosť, finančné a iné služby. Tvrdia, že historická premena sveta na roztrojený môže spustiť najväčší boj o moc na našej planéte, pretože každá krajina sa usiluje zaujať pozíciu vo vznikajúcej trojvrstvej štruktúre moci.

Autori sa ďalej zaoberajú prebiehajúcou reorganizáciou produkcie a distribúcie poznatkov a symbolov používaných na ich šírenie. Podľa

nich práve súčasný obrovský vzostup poznatkovej základne spoločnosti, a nie počítačové triky alebo iba finančné manipulácie, vysvetľuje vznik supersymbolickej ekonomiky Tretej vlny. Poznatky sa stávajú podstatnou náhradou a hlavným zdrojom rozvinutej ekonomiky, pretože vďaka nim sa redukuje potreba surovín, práce, času, priestoru, kapitálu a ďalších vstupov.

Podstatnou, ak nie hlavnou časťou knihy *Utváranie novej civilizácie*, je tá, kde sa autori zaoberajú zmenou spôsobu produkcie bohatstva a uvádzajú *desať hlavných znakov ekonomiky Tretej vlny*:

1. Kým pôda, práca, suroviny a kapitál boli hlavnými faktormi výroby v ekonomike Druhej vlny, poznatky zahŕňajúce údaje, informácie, predstavy, symboly, kultúru, ideológiu a hodnoty, sú hlavným zdrojom ekonomiky Tretej vlny.

2. Kým hodnota firmy Druhej vlny sa môže merať z hľadiska jej tvrdých aktív, ako sú budovy, stroje, zásoby a inventár, hodnota úspešných firiem Tretej vlny stále viac spočíva v ich schopnosti strategicky a funkčne získať, generovať, šíriť a aplikovať poznatky.

3. Masová produkcia, ako určujúci znak ekonomiky Druhej vlny, spolu so zavádzaním informačne nasýtených a neraz aj robotizovaných výrobných systémov, schopných nekonečného množstva lacných variácií a individualizovaných objednávok, stále viac zastaráva. Výsledkom toho je demasifikácia masovej výroby.

4. Transformuje sa aj práca. Druhá vlnu ovládala jednoduchá, v podstate vzájomne zameniteľná práca svalov. Masové školstvo v industriálnom štýle pripravovalo pracovníkov na rutinnú, opakujúcu sa prácu. Naproti tomu Tretej vlnu charakterizuje rastúca nezameniteľ-

nosť práce spolu s rapidne sa zvyšujúcimi požiadavkami na zručnosť.

5. Konkurencieschopnosť si vyžaduje neustále inovácie – nové nápady na výrobky, technológie, procesy, marketing, financie.

6. Pracovné jednotky sa zmenšujú. Škála operácií sa pri mnohých výrobkoch miniaturizuje. Veľké množstvá pracovníkov, vykonávajúcich rovnakú fyzickú prácu, nahrádzajú malé diferencované pracovné tímy.

7. V snahe prispôsobiť sa rýchlym zmenám, firmy sa pretekajú v rozkladaní svojich byrokratických štruktúr Druhej vlny. Pre podniky priemyselnej éry boli typické podobné vzory organizácie – pyramídne, monolitické a byrokratické. Dnešný trh, technológie a zákazníci potrebujú zmeny tak rýchlo a vyvíjajú na firmy taký tlak, že byrokratická uniformita je na ústupe.

8. Rastúca komplexnosť ekonomiky volá po sofistikovanejšej integrácii a manažmente.

9. Aby sa všetko udržalo pohromade, musia tiecť miliardy dolárov do elektronických sietí, spájajúcich počítače, databázy a ďalšie informačné technológie. Elektronické cesty tvoria základnú infraštruktúru ekonomiky Tretej vlny.

10. Všetky tieto zmeny zrýchľujú tempo operácií a transakcií. Ekonomia rýchlosti nahrádza ekonomiu veľkovejroby.

Týchto desať charakteristických črt ekonomiky Tretej vlny, spolu s mnohými ďalšími, vedie podľa autorov k obrovskej zmene v spôsobe tvorby bohatstva. Premena USA, Japonska a Európy na tento nový systém, hoci ešte nie je úplná, predstavuje najdôležitejšiu zmenu v globálnej ekonomike od čias roz-

šírenia továrni v dôsledku industriálnej revolúcie.

Autori sa zaoberajú aj ďalšími zmenami súvisiacimi s prechodom k civilizácii Tretej vlny. Ide tu najmä o nový význam nezamestnanosti, duševnej práce a vzdelanosti. Ďalej sa zaoberajú kolapsom industriálneho socializmu pri stretnutí s Treťou vlnou, pokračujúcou zrážkou stúpencom Druhej a Tretej vlny v USA, princípmi programu Tretej vlny a napokon možnými podobami a problémami demokracie v 21. storočí. Načrtávajú tiež cesty a obrysy formovania sa politického systému civilizácie Tretej vlny.

Preklad knihy Alvina a Heidi Tofflerovcov je v súčasnom období zmien významným vydavateľským počínom a môže pomôcť aj k hľadaniu ciest Slovenska do 21. storočia.

Ivan Klinec

Alvin Toffler, Heidi Tofflerová: **Utváranie novej civilizácie. Politika tretej vlny.** Z anglického originálu: **Creating a New Civilization. Politics of the Third Wave.** Turner Publishing, Inc. Atlanta 1995. Vydalo vydavateľstvo Open Windows, Bratislava 1996, s. 116.

**“Tofflerovci správne chápu, že rozvoj a šírenie informácií sa teraz stali hlavnými oblasťami ekonomiky a politiky. Od svetových finančných trhov cez globálne 24-hodinové spravodajstvo CNN až po prevratné výsledky biologickej revolúcie a ich vplyv na zdravie a poľnohospodársku výrobu – fakticky v každej oblasti sme svedkami informačnej revolúcie, meniacej štruktúru, tempo a povahu nášho života.”**

Newt Gingrich